

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ
УКРАЇНИ**

майдан Захисників України, 3,
м. Харків, 61001,
тел./факс 732-37-56, mail@nangu.edu.ua

05.05.2025 № 17/25-367

На № _____ від _____

Голові разової спеціалізованої
вченої ради Національної
академії внутрішніх справ
професору
Юлії БОЙКО-БУЗИЛЬ
03035, м. Київ,
площа Солом'янська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію МАСЯН Анни Валеріївни «Формування здатності до прийняття рішень у поліцейських на етапі професійної підготовки», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія

Ступінь актуальності обраної теми. Україна живе у стані затяжної війни, а Національна поліція одночасно виконує як традиційні правоохоронні функції, так і нові завдання з забезпечення стабілізаційних дій, евакуації цивільного населення, забезпечення контрдиверсійних заходів, надання допомоги в районах обстрілів, виконання безпосередньо бойових завдань тощо. За даними МВС України, з 2022 р. навантаження на поліцейських зросло приблизно на 80%, що прямо пов'язано із розширенням повноважень, зростанням ризику та дефіцитом часу на обдумування рішень. У цих умовах офіцер приймає десятки «миттєвих» рішень щодня: від коректної фіксації воєнних злочинів до вибору алгоритму дій під обстрілом. Заклади вищої освіти МВС України є середовищем, яке має знайти інструменти для забезпечення зростаючих вимог до професіоналізму офіцерів поліції, вирішити проблему підготовки офіцерів поліції в нових умовах. Дисертація, що пропонує вирішення наукового завдання з розвитку здатності офіцерів поліції приймати рішення, таким чином відповідає суспільному запиту, що зумовлює її актуальність у соціальному плані. Щорічний обсяг досліджень із психології суджень та прийняття рішень зростає у середньому на 11%, за останні п'ять років у базі Web of Science Core Collection проіндексовано більше 2900 статей на тему прийняття рішень особовим складом силових структур в умовах невизначеності, стресу, тиску обставин. Це засвідчує, що у світовій психології існує стійкий інтерес до означеної дисертанткою проблематики, про актуальність дисертації у науковому аспекті.

Тему дисертаційної роботи затверджено вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 18 від 28.09.2021 р.).

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. У дисертації авторка послідовно здійснила теоретико-психологічний аналіз феномену прийняття рішень як особистісної здатності (далі – ПР), систематизувала наявні моделі і теорії прийняття рішень в умовах невизначеності, узагальнила чинники прийняття рішень поліцейськими у професійній діяльності.

Основою для емпіричного етапу дослідження стала імпліцитна теоретична модель, яка включає характеристики, що безпосередньо впливають на ПР поліцейськими: прокрастинація; пильність; уникнення; рівень суб'єктивного локусу контролю; вплив сімейних і виробничих відносин на професійну взаємодію; толерантність до невизначеності; раціональність та ризик. Вираженість і структурні зв'язки зазначених характеристик були вивчені у двох еквівалентних групах поліцейських, курсантів і працівників патрульної поліції, а також у загальній вибірці. Це дозволило авторці дійти проміжних висновків про:

- наявність спільних особливостей ПР поліцейськими, зокрема інтернального локусу контролю, зв'язків між складовими толерантності до невизначеності та характеристиками ПР;

- наявність відмінних особливостей ПР у групах курсантів (яким притаманні прояви прокрастинації та уникнення при прийнятті рішень) та досвідчених працівників поліції (які краще реагують на виклики, складність і новизну у завданнях).

У подальшому ході дослідження авторка описує розроблені нею психодіагностичні інструменти: тест-опитувальник «Чинники прийняття рішень поліцейськими» (18 шкал), опитувальник «Стрес-демпфер» (4 шкали), опитувальник «Стрес-сценарій» (9 шкал). Наведено результати зазначених методик у загальній вибірці, а також дані щодо структури інтеркореляцій їх шкал. Сукупність результатів авторських методик, стала масивом вхідних даних факторного аналізу, який показав наявність 3-х основних факторів ПР поліцейськими: прийняття рішень, пом'якшуюча стратегія виходу із стресу, сценарій переживання стресу. На нашу думку, у цьому полягає основний науковий результат дисертації: Анною Валеріївною вперше у вітчизняній психології доведено, що прийняття рішень поліцейськими є стрес-асоційованим процесом, який розгортається на когнітивному (формулювання сценарію поведінки і оцінка можливих варіантів наслідків з урахуванням ситуаційних чинників й особистісних спроможностей), вольовому (оцінка внутрішніх і зовнішніх ресурсів, попереднього досвіду і на цій основі – зменшення самооцінки стресу, подолання страху дії) й поведінковому рівнях (підбір релевантних копінг-стратегій).

Авторка на основі проведеного дослідження формулює здатність до ПР як певний симптомокомплекс, що включає: пильність, знецінення стресу і раціональність, як джерело копінгу і показник прогностичної компетенції; уникнення, ізоляція, як характеристики обережної поведінки поліцейського у системі інституційних обмежень (підпорядкування); досвідченість, як стійкість до складних завдань у ситуації невизначеності; свідомий конформізм, як здатність до побудови конструктивного співтовариства в контексті колективної діяльності та зміцнення системи; лідерство, як характеристика організованості

та відповідальності та стійкість до зовнішнього і сугестивного впливу; готовність до дії, як характеристика рішучості, активності та оперативності поліцейського.

Підсумком роботи є розділ, що містить науково-практичні рекомендації, зокрема: критерії прийняття рішень поліцейськими (особистісно-мотиваційний, діяльнісно-операційний, змістовно-інформаційний, професійно-етичний); рекомендації щодо психологічного супроводу формування індивідуальних сценаріїв переживання стресу; програму авторського тренінгу «Формування здатності до прийняття рішень» для курсантів ЗВО МВС України, а також результати його апробації.

Зазначене дозволяє констатувати високий науковий рівень дисертації, її структурованість, достатньо повне розкриття у тексті логіки дослідження.

Констатуємо, що оформлення дисертації відповідає встановленим МОН України вимогам.

Наукові публікації А.В. Масян засвідчують високий рівень оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності. Текст дисертації і наукових публікацій вирізняється високим рівнем аналізу і узагальнень, авторка досконало володіє науковим стилем.

Новизна представлених теоретичних та / або експериментальних результатів, проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. У дисертаційному дослідженні А.В. Масян наявні нові наукові результати, важливі для вітчизняної психології. Підтверджуємо, що авторкою вперше:

- аргументовано доцільність визначення процесу формування здатності до прийняття рішень на різних етапах професійної підготовки в залежності від практичного досвіду, невизначеності ситуацій та індивідуальних характеристик поліцейського;

- емпірично досліджено динаміку прийняття рішень зі збільшенням стажу професійної діяльності (на етапі професійної підготовки; зі стажем від 7 років), з тенденцією до раціоналізації внаслідок удосконалення саморегуляції, нагромадження професійного досвіду та вміння ефективного вирішення службових завдань різного рівня;

- доведено, що високий рівень пильності та раціональності притаманний поліцейським із практичним досвідом діяльності (від 7 років практики) – поліцейські старшого віку та вищого професійного статусу більш схильні до прийняття рішень у сфері фізичного ризику, в той час як поліцейські без практичного досвіду діяльності схильні приймати більше ризикованих рішень в соціальній площині ризику;

- підтверджено, що індивідуально-особистісні та вікові відмінності поліцейських виявляються у варіативності поведінкових патернів у процесі прийняття рішень;

- доведено, що етап професійної підготовки поліцейських є найбільш сензитивним для формування здатності до прийняття рішень; основну роль у цьому відіграє поєднання когнітивного компоненту, що включає гнучкість мислення, відкритість новим викликам, здатність до структурування інформації і прогнозування можливих наслідків подій, та професійно важливих якостей особистості поліцейського;

- розроблено систему формування здатності до прийняття рішень на етапі професійної підготовки; обґрунтовано впровадження тренінгу інтегративного типу, як провідного засобу вдосконалення якостей, що відіграють ключову роль при прийнятті ефективних рішень;

поглиблено та уточнено наукові уявлення про: сутність понять «прийняття рішень», «суб'єктивний ризик», «максимізація раціональності»; психологічний зміст індивідуальних якостей особистості (лідерство, конструктивність, стримування, організованість, справедливість, готовність до дій, лабільність тощо), як чинників прийняття рішень, а також механізмів застосування психологічних захистів (уникнення, мобілізація ресурсів, прокрастинація, відкладання рішення, пошук соціальної підтримки, ізоляція тощо) при прийнятті рішень; вплив специфіки системи НПУ на динаміку прийняття рішень у професійній діяльності поліцейських;

набули подальшого розвитку: науково-психологічні підходи щодо застосування формування здатності до прийняття рішень у професійній діяльності поліцейських, що здійснюється в особливих умовах;

удосконалено: зміст та методи психологічного супроводження поліцейської діяльності на етапі професійної підготовки.

Наукові публікації А.В. Мاسян достатньо повною мірою висвітлюють основні наукові результати дисертації. Вони оприлюднені у 6 наукових статтях (з яких одна у виданні, що індексоване у базі даних Scopus), 6 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, одному розділі у колективній монографії.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вивчення тексту дисертації здобувачки свідчить про достатньо повний теоретичний аналіз проблеми дослідження (323 джерела), логічність дизайну досліджування, що включає визначення об'єкту і предмету дослідження, постановку мети і завдань, коректність використання категоріального апарату психології, вибору методологічних засад дослідження, належне обґрунтування дослідницьких методів в емпіричній частині роботи. Це дозволяє оцінити сформульовані у дисертації висновки і рекомендації як науково-обґрунтовані.

Про обґрунтованість положень і висновків дисертації також свідчать наявні 6 опублікованих за нею наукових праць у рецензованих наукових періодичних виданнях.

Практична значущість результатів дослідження. Практичне значення дисертації обумовлюється використанням і впровадженням її теоретико-емпіричних матеріалів, науково-практичних рекомендацій та програми авторського тренінгу. Це належним чином засвідчено актами і довідками, виданими зацікавленими установами, зокрема Національною академією внутрішніх справ (від 19.10.2024, від 21.10.2024 р.); Деснянським управлінням поліції ГУНП у м. Києві (від 24.10.2024 р.).

Вважаємо, що матеріали дисертації доцільні для використання в освітньому процесі ЗВО системи МВС України при підготовці поліцейських, а також у психологічному супроводі особового складу підрозділів Національної поліції.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація

побудована логічно, авторкою обрано традиційну структуру зі вступу, трьох розділів з висновками за кожним, що охоплюють дев'ять підрозділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Дисертація є завершеним рукописом, у якому запропоноване нове вирішення наукової проблеми формування здатності до прийняття рішень поліцейськими на етапі фахової підготовки. Дисертація змістовно і формально відповідає усім вимогам, які висувуються до праць на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії з психології.

Анотація. Відображає основні тези дослідження. Викладена українською та англійською мовами, містить список публікацій дисертантки за темою дослідження.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення дисертації та наукових публікацій здобувача фактів порушення академічної доброчесності виявлено не було. Дисертація А.В. Масян – це оригінальна, самостійно виконана наукова праця.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Позитивно оцінюючи роботу в цілому, висловимо деякі зауваження і побажання авторові, що стосуються змісту і оформлення дисертації:

1. У другому розділі, порівняння вираженості характеристик, що впливають на ПР поліцейських, зроблено шляхом співставлення їх відсоткових значень, за допомогою ф-кутового перетворення Фішера. Обсяг вибірки дозволяв, на нашу думку, використати для співставлення груп критерії порівняння середніх показників, наприклад Т-Ст'юдента. Це дозволило б авторці описувати не рівні певних ознак, а безпосередньо їх показники.

2. Аналізуючи кореляційні зв'язки між показниками факторів ПР поліцейськими, подекуди авторка робить висновки не тільки про наявність зв'язку, а й про його напрям (наприклад, стор. 108 «... чим пильніший поліцейський, тим більше у нього проявляється інтернальний локус контролю»). Для верифікації таких тверджень доцільно було б зробити регресійний аналіз.

3. Підрозділ 2.3 «Аналіз валідності авторської методики дослідження» недостатньо обґрунтований у попередньому ході дослідження. Не зрозуміло, яким чином (а головне навіщо) здійснено «перехід» від порівняння даних психодіагностики і виявлення їх кореляційної структури, до аналізу різних видів валідності авторської методики. Доцільно було б додати в текст роботи опис пошукового етапу створення авторської психодіагностичної методики, логіки її конструювання.

4. Теоретичний розділ роботи містить значний доробок в площині ПР фахівцями в умовах невизначеності, а також ПР поліцейських. Доцільно було б сформулювати теоретичну модель ПР поліцейських, відобразити її у вигляді блок-схеми.

Втім, викладені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи Масян Анни Валеріївни, а слугують радше підставою для дискусії під час публічного захисту.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. Таким чином, на захист представлена дисертація, в якій одержано нові науково обґрунтовані теоретичні й емпіричні результати, що засвідчують нове

вирішення здобувачкою комплексної психологічної проблеми формування здатності до прийняття рішень поліцейськими на етапі фахової підготовки. Дисертація й наукові публікації здобувачки демонструють високий рівень оволодіння методологією наукової діяльності. Дисертація відповідає спеціальності 053 «Психологія» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 р. № 283), наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12 липня 2019 р.) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка – Масян Анна Валеріївна – за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Офіційний опонент:

**кандидат психологічних наук, доцент,
начальник кафедри психології та педагогіки гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України
полковник**

Станіслав ЛАРІОНОВ

Підпис Ларіонова С.О. засвідчую.
**Заступник начальника Національної академії
Національної гвардії України
кандидат військових наук, доцент
полковник**

Олексій ЛУНЬОВ